

Kemanın Tarihsel Gelişim Süreci ve Eğitimci Yorumcular

Nihan YAĞIŞAN*
Nergis AYDIN

ÖZET

Solo ve orkestra müziğinde kullanılan ve geçmişten bugüne büyük bir değişim ve gelişim içerisinde günümüze ulaşan yaylı çalgıların en önemlilerinden biri de kemandır.

Ortaya çıkışı bakımından kemanın bir Rönesans dönemi çalgısı olduğu düşünülse de müzik tarihi içindeki bütün dönemlerde kullanılmış, bu dönemler içinde yapısal, teknik ve edebiyatı açısından kendi değişim ve dönüşüm süreçlerini en üst düzeyde gerçekleştirmiştir.

Keman müziği *renasans* dönemde 'oluşmaya' başlamış, *barok* dönemde 'kendine özgü bir nitelik' kazanmaya başlamış, *klasik* dönemde 'büyük ölçekli tür ve biçimlerine kavuşmuş', *romantik* dönemde 'duygusal anlatımın en yüksek en geniş sınırlarına dayanmış', *çağdaş* dönemde ise 'deneysel çalışmalarla yeni arayış evrelerinden geçerek' günümüze ulaşmıştır (Uçan, 2005;130). Kemanın yapısal ve teknik gelişimleri devam ederken, keman edebiyatına katkı sağlayan besteciler yanında pek çok keman pedagogu da yetişmiş, hepsi aynı zamanda virtüöz olan öğrenciler yetiştirmişlerdir. O dönemde yayınladıkları metot kitapları ve eserleri günümüz keman eğitiminde de halen temel kaynaklar olarak kullanılan bu eğitimci yorumculardan bazıları şunlardır; Michel Pignolet de Monteclair, Francesco Geminiani (The Art of Playing on the Violin), Guiseppe Tartini, George Philippe Telemann (Eşliksiz Keman İçin 12 Fantezi), Paganini (24 Kapris), Ferdinand David, Charles Auguste de Bériot (Métode de Violin), Michel Corrette (Mükemmel Keman Çalma Sanatı), Guiseppe Tartini, Giovanni Battista Viotti, Pierre Baillot (L' Art du Violin), Pierre Rode (24 caprices), Louis Spohr, Rodolphe Kreutzer (42 Etudes), Jacques-Fereol Mazas (Etudes Spéciales, Etudes Brillantes ve Etudes d'Artistes), Federigo Fiorillo (36 Caprices for Violin), Leopold Auer, Jan Hanus Sitt (100 Studies/Etudes), Charles Dancla, Henry Schradieck (Schule der Violintechnik), Ivan Galamian (Principles of Violin Playing and Teaching), Carl Flesch (The Art of Violin Playing).

Bu çalışmada; kemanın müzik dönemleri içerisindeki yapısal ve teknik gelişim süreci ile keman edebiyatına ve eğitime önemli katkıları olan ünlü eğitimci yorumcular, bunların yetiştirdikleri belli başlı öğrenciler ve basılı eğitim yayınlarını kısa bir öz halinde derlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla, keman edebiyatının ve keman pedagojisinin günümüze kadar olan gelişiminin kısa bir değerlendirilmesi yapılarak, çalışmanın eğitimcilere ve öğrencilere kaynak olarak sunulması hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Keman, tarihsel gelişim, eğitimci yorumcular

Çalışmanın Türü: Derleme

Historical Development Process of Violin and Educator Players

ABSTRACT

One of the most important strings progressing and changing immensely from past to present and used in solo and orchestra music nowadays is violin. Many primitive strings thought as the ancestors of violin have risen in different places of the world in ancient times.

Some instruments invented especially in Renaissance Period (1450-1600) led to family of violin. Viol which has straight-back, big-stem, different sizes and rose in Italy in 16th century takes the lead of these instruments (Şekerkanar, 1996: 28). There were much more structural developments of violin in this period and many successful luthiers grew up and students grew up. Of these, Kaspar Tieffenbrucker (1514-1570) was the person who finalized violin to several music historians. Other main, famous luthiers and educators of the period: Gasparo da Salo, his student Giovanni Paola (1580-1632) and Andre Amati (1505-1577). Because Renaissance was the period of the transition from *viol* to violin, there were more *viol* methods and violin music was mostly transcribed from choir pieces of vocal music. Thanks to technical developments of violin, becoming the lead of players and educators in this field and developments about teaching methods accelerated in the following periods.

In Baroque Period (1600-1750), violin took the place of family of *viol*. So violin became the most important solo instrument in this period by developing with regards to technique and structure. The concept 'virtuosity' rose along with increasement of educators following solo pieces and common usage of violin. It occurred exactly transition from modal system to tonal system in violin music. It occurred forms like sonata, suite in this period and violin music provided so powerful and effective expression thanks to musical density on pieces. Although there were many developments for violin, there were not so many references written

* Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi

for violin in Baroque Period. These are famous educators and players of this period: Vivaldi (1678-1741), Montclair (1667-1737); Corette (1707-1795); Geminiani (1687-1762); Leopold Mozart (1719-1787); Tartini (1692-1770); Telemann (1681-1767). The most famous instrument luthiers are; Nicolo Amati (1596-1684), Antonio Stradivarius (1644-1737) ve Andrea Guarneri (1626-1698)

In Classical Period (1750-1820), by including chinrest to violin, both the timbre of the violin changed and much more free left-hand technique developed.

Repertoires became difficult in terms of technique. According to qualities of rhythm and sound, usage of instruments in orchestras led to increase of virtuosity. Sonata allegro, sonata, concerto, chamber music, symphony, serenade, divertimento genres came into prominence. Convex violin bow in Classical Period took place of concave bow in Baroque Period and since the change also affected basic bow techniques, it allowed for occurrence of spiccato and souteille techniques besides detache, legato, martele and staccato techniques from Baroque Period.

These are famous educators and players of this period: W.A. Mozart (1756-1791); Viotti (1755-1824); Baillot (1771-1842); Rode (1774-1830); Spohr (1784-1859); Kreutzer (1766-1831); Mazas (1782-1849); Fiorillo (1755-1853); even if there were not Beethoven (1770-1827)'s publications for violin just like Mozart, he was the most famous transition composer from Classical Period to Romantic Period.

In Romantic Period (1820-1900), violin kept its last physical structure thanks to addition of chinrest and there was not any change. However, it was observed many changes and developments in terms of expression and technique in violin music. In this period, it was achieved much more virtuosity than other periods. It was passed to be intensified expressions thanks to constantly tone changes, rapid changes in dynamics and long-running melodies. There was Paganini's huge effect on diversification of performance techniques. Within this context, changes of distant position, ricochet, left-hand pizzicato, double fingers trill, artificial and double flajole, passing between dual sounds can be counted as techniques like differential tuning violin. Besides sonata, concerto and chamber music genres, *romance* genre also became prominent. Apart from these, Sarasate, Mendelssohn were the main composers of Romantic Period as well.

These are famous educators and players of this period: Nicolo Paganini (1782-1840); Beriot (1802-1870); Ferdinand David (1810 - 1873); Joachim (1831-1907); Dancla (1817-1907); Wieniawski (1835-1880); Auer (1845-1930); Schradieck (1846-1918); Hans Sitt (1850-1922)'dir. Bunların dışında Sarasate (1844-1908), F. Mendelssohn Bartholdy (1809-1847), J. Brahms (1833-1897), M. Bruch (1838-1920), P. I. Tchaikovsky (1840-1893)

Violin in Contemporary Period: Contemporary/modern Period when jangles were used together in music and atonal music became prominent became the period which resonance was superior to theme in violin pieces and rhythm was the most important element in musical expression. Pieces and etudes written for violin in the period was quite hard and mostly on the level of virtuosity because of used tones, dual sounds and technically difficult passages. Ivan Galamian (1903-1981). Some of his students; Itzhak Perlman, Pincas Zukermann, Chin Kimm'dir (Mumcu, 2004:8). Of Turkish violin virtuosos, Ayla Erduran is also one of Galamian's students.

Flesch (1873-1944); Students he brought up became world-renowned and great violin virtuosos. Some of these students; Ida Haendel, Alma Moodie, Henri Temianka, Ginette Neveu, Roma Totenberg. Carl Flesch's methods and technique reached to the point which is regarded as scale in violin pedagogy. Main composers in Contemporary Period in violin music; C. Debussy (1862-1928), L. Janacek (1854-1928), M. Ravel (1875-1928), A. Schönberg (1874-1951), C. Ives (1874-1954), B. Bartok (1881-1945), I. Stravinsky (1882-1971), A. Berg (1885-1935), S. Prokofiev (1891-1953), P. Hindemith (1895-1963).

Modern Turkish Violin Music: as soon as polyphonic West music had been also adopted and performed in our country in the second quarter of 19th century, Modern Period in music began thanks to being approached and performed our own national elements through modern methods and techniques. It can be arranged in order common properties of Modern Turkish Violin Music: Generally, our traditional music has modern method and technique, dual sound, modal and tonal-based, inspiration and resource. It was affected by nationalism, impressionism, expressionism and neo-classicism in mostly the final years of Romantic Period and Modern Period. Morphological properties of Modern Turkish violin music; It has been written as song form, sonata, concerto, suite and rondo. Major composers, players and educators of Modern Turkish Violin Music: C. Reşit Rey (1904-1985), U. Cemal Erkin (1906-1972), H. Ferit Alnar (1906-1978), A. Adnan Saygun (1907-1991), N. Kazım Akses (1908-1999), Kemal İlerici (1910-1986), E. Zeki Ün (1910-1987), Bülent Tarcan (1914-1991), Necdet Remzi Atak (1911- 1972), İlhan Usmanbaş (1921-), Necdet Levent (1923-), Nurhan Cangal (1927-2005), Muammer Sun (1932-), Yalçın Tura (1934-), Ayla Erduran (1934-), Suna Kan (1936-), Tunç Ünver (1953-), Ömer Can (1934-), Cihat Aşkın (1968-).

Consequently, violin music 'emerged' during the *renaissance* period, had 'a distinctive quality' in *baroque* period, 'obtained large scale styles and forms' in *classical* period, 'reached the top point of emotional expression' during the *romantic* period, and reached today by 'passing through new phases of quests with experimental works' in *contemporary* period.

In this study, it is essentially aimed to collect well-known violin players/pedagogues and printed educative publications within periods of music, which contribute to the structural and technical development process of violin and to the literature of violin to a great extent.

Keywords: Violin, historical development, educator players

The type of research: Review

GİRİŞ

Çok geniş bir ses aralığına ve ses rengine sahip olan ve bu özellikleriyle zengin bir anlatım gücüne sahip olan keman, çalgılar içinde belki de en tanınmış olanıdır. Bu özel çalgının tarihçesine baktığımızda pek çok kaynakta, 15./16.yy.da İtalya'da ortaya çıktığı belirtirse de, insanların ok ve yayı bulmasıyla yaylı çalgıların, aynı zamanda da kemanın temellerinin o dönemlerde atıldığı (Şekerkan, 1996;28) söylenebilir.

Kemanın, ortaya çıkışı bakımından bir Rönesans dönemi (1450-1600) çalgısı olduğu düşünülse de, yapısal, teknik ve keman edebiyatı açısından -müzik tarihi içindeki dönemlerle beraber- kendi değişim ve dönüşüm süreçlerini yaşamıştır.

Bu çalışmada, kemanın değişim ve dönüşüm süreçleri ile bu süreçte öne çıkan, yorumcu eğitimciler yetiştirdikleri öğrenciler ve keman eğitimine katkıları müzik dönemleri içinde kısa bir değerlendirme ile ele alınmıştır.

Rönesans Dönem’ de Keman (1450-1600)

Rönesans’ı kemanın doğuş dönemi olarak düşünülürse bu dönem daha çok bu çalgının yapısal gelişimiyle geçen bir dönem olmuş, pek çok başarılı çalgı yapımcısı yetişmiş ve öğrenciler yetiştirmiştir. Bunlardan, Kaspar Tieffenbrucker (1514-1570) birçok müzik tarihçisine göre kemana son şeklini veren kişidir. Dönemin çalgı yapımcı ve eğitimcilerinin başında Gasparo da Salo, öğrencisi Giovanni Paola Maggini (1580-1632) ve Andre Amati (1505-1577) gelmektedir (Ergün, 2006;30).

Rönesans dönemde keman müziği;

- Vokal müziğin kemana uyarlanmasıyla ortaya çıkmıştır. - Çoksesli koro parçalarının kemanlarla çalınmasıyla ‘keman koroları’, vokal müzik türlerinden uyarlamalarla da (riçerkar, kanzon, parafraz gibi) keman müziği için biçimler oluşturulmuştur. - Keman müziğinde modal sistemden tonal sisteme geçiş hız kazanmıştır. - Keman çalma becerileri daha ayrışıp belirginleşmeye başlamış, keman müziği aydınlık ve duru bir biçim anlayışına kavuşmuştur (Uçan, 2005;146).

Dönemin eğitimci-yorumcuları (ve keman metotları):

Rönesans, -menşei 13.yy. dayanan bir çalgı olan ve kemanın atası olarak kabul edilen- *viol*den kemana geçiş dönemi olduğu için, o dönemde daha çok viol metotları mevcuttu. O nedenle kemanda teknik gelişimler ile bu alandaki yorumcuların ve eğitimcilerin öne çıkması ve öğretim metotlarına dair gelişmeler daha sonraki dönemlerde hız kazanmıştır.

Barok Dönem’de Keman (1600-1750)

Barok dönem, müziğin kiliselerden çıkıp, orkestra ve solo çalgı performanslarının sergilendiği, müzikte yeni formların ve bu formlarda eserlerin, metotların oluşturulduğu yenilikçi, gösterişli bir süreçtir.

Barok Dönemde keman müziği;

- Barok dönemde viol ailesi yerini tamamen kemana bırakmış, böylelikle keman; yapısal ve teknik anlamda hızla gelişerek dönemin en önemli solo çalgısı haline gelmiştir. - Yaygın kullanımı ve solo eserlerin akabinde de eğitimcilerin artması ile çalgıda ustalık (virtuosite) kavramı ortaya çıkmıştır. - Keman müziğinde modal sistemden tonal sisteme tam bir dönüşüm gerçekleşmiştir. - Sonat, konçerto, süit gibi formlar bu dönemde ortaya çıkmış, eserlerdeki müzikal yoğunluk ile keman müziği çok güçlü ve etkili anlatım olanaklarına kavuşarak tam bir kişilik ve kimlik kazanmıştır. - Eski/geleneksel müziklerin birçoğu yeni yöntem ve tekniklerle kemana uyarlanarak, zengin bir çeşitliliğe ulaşmıştır. -Çalış esnasında seste mümkün olduğu kadar şeffaflık, hareketlerde çeviklik, pırlı ve keskinlik, az yay kullanımı, normal hızda vibrato, az vurgu, havalandırma ve duraklama dediğimiz ‘portato’ tekniği ve duyumda temizlik dönemin keman çalma tekniklerini oluşturmuştur (Erdem, 1998;12).

Bütün bu gelişime rağmen Barok dönem’ de keman için yazılmış az sayıda kaynak bulunmaktaydı. Viol için yazılmış metotlar mevcuttu, ancak bunlar da teknik egzersiz ve etütleri içermekten ziyade, daha çok vibrato gibi müziksel ifadeye yönelik çalışmalardı. Ancak bu çalışmalara rağmen, uygulamada örneğin vibrato gibi teknikler eserlerde matem havası yarattığından pek tercih edilmemekteydi.

Dönemin eğitimci-yorumcuları (ve keman metotları):

Dönemin teknik bilgiler içeren belli başlı keman metotları ve eğitimci yorumcuları şunlardır:

- **Vivaldi** (1678-1741); Konçerto formunda yazdığı pek çok eserlerle dönemin hem en iyi keman öğretmenlerinden ve yorumcularından kabul edilmiş, hem de öğrencilere yönelik yazdığı eserleri ve bu eserlerin melodik yapısının akılda kalıcı duyumu ile Barok dönemin önemli eğitimcilerinden olmuştur.

- Michel Pignolet de **Montclair** (1667-1737); ‘Pedagojik yeniliklerle’ çağdaşları tarafından zor benimsenen, dönemin ünlü müzik eğitimcilerindendir. Opera eserleri de bulunan Montclair’in, 1711 yılında yazdığı bir ‘keman metodu’ bulunmaktadır.

- Michel **Corette** (1707-1795); ünlü Fransız besteci ve eğitimci, Barok dönemde pek çok pedagojik çalışmalar yapmıştır. 20 farklı enstrüman için metot yazmış olan Corette, 1738 yılında 'Mükemmel Keman Çalma Sanatı' isimli keman metodunu yayınlamıştır.

- Francesco **Geminiani** (1687-1762); dönemin ne ünlü keman yorumcularındandır. Corelli ve Scarlatti'den ders almış olan ünlü eğitimci *The Art of Playing on the Violin* isimli metodu 1751 yılında yayınlamıştır. Keman edebiyatı açısından, vibrato, trill ve diğer tekniklerin anlatıldığı metot, aynı zamanda Barok dönem müziğini de anlatan önemli bir kaynaktır. Keman konçertoları yanında, On iki Keman Trio, Gitar Çalma Sanatı, Klavsen ile Eşlik Yapma Sanatı gibi diğer enstrümanlar için yazdığı metotları da mevcuttur. Hocası Corelli'den etkilenerek yazdığı, concerto grosso türünde de yapıtları bulunmaktadır. Pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Charles Avison, Matthew Duborg, Cecilia Young bu öğrencilerden en bilinenleridir (Say, 2009;292).

- Dönemin ünlü keman yorumcusu ve eğitimcilerinden biri de Amadeus Mozart'ın babası **Leopold Mozart** (1719-1787)'tir. 1756 yılında yayınlamış olduğu *Versuch einer gründlichen Violinschule* isimli 'keman metodu'nda; tremolo tekniği ve vibrato ilk kez detaylı olarak anlatılmış ve örneklenmiştir. Daha çok cümle sonlarında vibrato yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Kapçak, 2008;16).

- Dönemin bir başka önemli yorumcu ve eğitimcisi olan Guiseppe **Tartini** (1692-1770); 'kemana yorum ve teknik anlamda pek çok yenilik katmış' bir diğer bestecidir. Şeytan Trili sonatı ile ünlenmiş, uzun süre başkemancılık ve orkestra şefliği yapmış olan Tartini'nin keman öğretmeni olarak başarısı ve ünü tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Sürekli vibratodan kaçınan ve vibratoyu sadece süsleme amaçlı kullanan Tartini'nin yay tekniğine katkıları da oldukça fazladır. Onun yay tekniği yüzyıllar boyunca örnek kabul edilmiş ve keman eserleri de keman edebiyatında önemli bir yer edinmiştir (Ulucan, 1998;9).

- Barok dönemin en önemli bestecilerinden biri de George Philippe **Telemann**'dır (1681-1767). Telemann'ın keman için yazdığı birçok solo eser, düet ve konçerto bulunmaktadır. Eşliksiz eserlerini *Eşliksiz Keman İçin 12 Fantezi* isimli kitabında toplamıştır (Ketenci, 2005;54).

Barok dönemin en ünlü çalgı yapımcıları ise; Nicolo Amati (1596-1684), Antonio Stradivarius (1644-1737) ve Andrea Guarneri(1626-1698)' dir. Amati o tarihteki kemanlara göre daha büyük; cilası sarı renge yakın, saydam ve parlak; zamanının en iyi tınısına ve yumuşaklığına sahip dolgun, koyu sesli çalgılar üretmiştir. Stradivarius kemanları ise saydam cilası, güçlü ve tatlı bir tizliğe sahip sesleri ile mükemmeliyete ulaşmıştır.

Barok dönemin önemli keman müziği bestecileri ise şunlardır: B.Marini (1600-1655), A.Corelli (1653-1713), G.Torelli (1660-1708), T.Albinoni (1671-1750), A.Vivaldi (1678-1743), G.P.Telemann (1681-1767), J.S.Bach (1685-1750), G.F.Haendel (1685-1759), A.Veracini (1690-1768), G. Tartini (1692-1770), J.M. Leclair (1697-1764).

Klasik Dönem'de Keman (1750-1820)

Uzun cümleli, süslü ve çokça kontrapuntal yazıya dayalı Barok çağ üslubu, Klasik dönemde yerini daha net, parlak ve sade bir sanata bırakmıştır (Erdem, 1998;28).

Klasik Dönemde keman müziği;

- Kemana, L. Spohr (1784-1859) tarafından çeneliğin eklenmesi ile hem tınısı değişmiş hem de kavramak daha kolay hale geldiği için daha *özgür bir sol el tekniği* gelişmiştir. - Kemanın çenelik gibi yeni eklentileri, *vibratonun gelişmesine* ve aynı zamanda müziğin ifadesine katkıda bulunmuştur. - Repertuarlar teknik açıdan zorlaşmıştır (Kapçak, 2008;18). - Orkestralarda çalgıların ritm ve ses özelliklerine göre kullanımı *virtüözitenin* artmasına yol açmıştır. - *Crescendo* ve *decrescendo* yaygın kullanılmaya başlamış ve bu kullanım, müzikal anlatıma hoş bir esneklik ve yumuşaklık kazandırmıştır (Erdem, 1998;28). - Sonat allegrosu, sonat, konçerto, oda müziği, senfoni, serenat ve divertimento türleri ön plana çıkarmıştır. - Barok dönemde 'dış bükey görünümlü olan keman yayı', klasik dönemde günümüzdeki 'içbükey' şeklini almış, bu değişim temel yay tekniklerini de etkileyerek, Barok dönemden gelen detache, legato, martele, staccato gibi tekniklerin yanında spiccato ve sotiye tekniklerinin de oluşumuna imkân tanımıştır.

Dönemin eğitimci-yorumcuları (ve keman metotları):

-Wolfgang Amadeus **Mozart** (1756-1791); Klasik dönemin en önemli isimlerinden Wolfgang Amadeus Mozart müthiş yaratıcılık kabiliyeti ile henüz çocuk yaşlarda pek çok eser bestelemiş, keman

edebiyatına çok büyük katkılar sağlamıştır. Piyano yanında keman da çalan Mozart 10 yaşındayken ilk konçertosunu yazmış, 13 yaşındayken ise çalgıda o kadar ilerlemiştir ki, kendisine başkemancılık ünvanı verilmiştir. Yazdığı beş keman konçertosunda -ünlü bir keman eğitimcisi, besteci ve orkestra şefi olan aynı zamanda ‘Versuch einer gründlichen Violinschule’ isimli keman kitabının da sahibi- babası Leopold Mozart’ın teknikleri görülmektedir (Erdem, 1998;30).

- Giovanni Battista **Viotti** (1755-1824); yazdığı metot, konçertolar ve yetiştirdiği öğrencilerle ün yapmış dönemin bir diğer önemli ismidir. Viotti’ nin ‘ileri keman tekniği’ ve ‘bildiklerini aktarmadaki ustalığı’ sayesinde çok önemli kemancılar yetişmiştir. Yazdığı keman metodu günümüzde en temel metotlardan biri olarak yaygın şekilde kullanılmaktadır. Etütlerinde pek çok tekniği bir arada kullanmıştır. ‘Pozisyon geçişleri ve yay teknikleri’ açısından zengin keman metodu ile, keman tekniğine çok büyük katkı sağlamıştır. Bunların yanı sıra 2 keman için yazdığı düetler, teknik bilgi ve yorumculuk açısından son derece ustalık isteyen eserlerdir. En tanınmış öğrencileri; Pierre Rode (1774-1830) ve Pierre Baillot (1771-1842)’ tur. Kendi metotlarını yazmışlar ve daha sonra Rodolphe Kreutzer (1766-1831) ile bir araya gelerek Paris Konservatuari’nin ‘resmi metodu’nu oluşturmuşlardır.

- Pierre **Baillot** (1771-1842); L’ Art du Violin adlı keman metodunu yazmıştır. Bu metotta sadece etütler değil, teknikler de yazıyla anlatılmıştır. Dönemin ünlü kemancılarından ve pedagoglarından olan Baillot’un gösterdiği teknikler günümüz keman pedagoglarınca da doğru kabul edilmektedir (Kapçak, 2008;25).

- Pierre **Rode** (1774-1830); keman virtüözü ve öğretmen olarak keman tekniğine çok önemli katkılar sağlamış, günümüze pek çok beste bırakmıştır. Yazdığı ‘24 caprices’ metotları birçok tekniği içermekte ve detaylı olarak çalışmaktadır. Etütlerin nasıl çalınması gerektiğini kitapta detaylı şekilde anlatmış, hatta konçertolarında ve eserlerinde vibrato yapılması gereken notaların üzerine işaret koymuştur (Kapçak, 2008: 25). Rode’un 24 Caprice eseri keman eğitimcilerinin günümüzde yaygın olarak kullandığı, ileri seviyeli temel metotlardan biridir. Rode’un dehasından etkilenen Beethoven kendisine Op.96 keman sonatını ithaf etmiştir.

- Alman ekolüyle Fransız ekolünü birbirine yakınlaştırmış olan Louis **Spohr** (1784-1859) Klasik dönemden Romantik döneme bir geçiş bestecisidir. Fransız ekolünden Rode’nin çalış tarzına hayran ve birçok konuda onu taklit etmiş olan (Ketenci, 2005: 110) Spohr’un, Violin Schule isimli bir keman metodu bulunmaktadır. Metodunda duruş ve tutuş pozisyonları resimlerle gösterilmiştir.

- Rodolphe **Kreutzer** (1766-1831) ise keman ve viyola virtüözü olan Carl Stamitz (1745-1801)’ in öğrencisidir. Fransız keman okulunun kurucularındandır. Keman virtüözü ve öğretmenidir. Yazdığı 42 Etudes keman metodu ile keman tekniğine önemli katkılar sağlamış ve pek çok kemancıya kaynak olmuştur. Günümüzde de, pek çok keman eğitimcisi tarafından başlangıçtan itibaren temel kaynaklardan biri kabul edilmekte ve kullanılmakta olan bu metot; ‘sağ ve sol el tekniğine yönelik sade ve anlaşılır, detaylı teknik alıştırmalar’ içermektedir.

- Fransız kemancı ve besteci Jacques-Fereol **Mazas** (1782-1849)’da Baillot’un öğrencisidir. Keman için yazdığı etütler, Etudes Spéciales, Etudes Brillantes ve Etudes d’Artistes adlarında üç kitap şeklinde basılmıştır. İlk iki kitap öğrenilmiş ‘sağ ve sol el teknikleri için alıştırmalar’dan oluşmaktadır. Etudes d’Artistes içerisindeki etütler ise Paganini çalmak için ‘ön hazırlık etütleri’ olarak kullanılabilirler oldukça seviyeli, zor etütlerdir. (Öztürk ve Özyay, 2008;61).

- Federigo **Fiorillo** (1755-1853), ünlü keman yorumcusu ve eğitimcidir. 200’ün üzerinde çalışması ve 70’in üzerinde eseri ile üretken bir besteci olmasının yanı sıra, 36 Caprices for Violin adlı etüt kitabı en önemli eserlerindedir. Metotta yer alan 36 etüt, ‘farklı yay teknikleri, karışık sol el parmak numaraları ve pozisyon geçişleri’ni kapsamaktadır. Günümüzde de temel kaynaklardan biri olarak kullanılan, oldukça geliştirici ve tercih edilen bir metottur (Kapçak, 2008;1)

Klasik Dönemden Romantik Döneme geçiş bestecilerinden olan, pek çok başyapıt bestelemiş **Beethoven**’in (1770-1827) ise, tıpkı Mozart gibi kemana yönelik eğitim metotları bulunmasa da keman için pek çok sonat ve oda müziği eserleri bestelemiştir. Özellikle eserlerinin yorumu sırasında, dönemin siyasi ve toplumsal etkileri hissedilebilmektedir (Erdem, 1998;34).

Romantik Dönem' de Keman (1820-1900)

Müzikte Romantik dönem; 18. yy.lın 'akıl temelli bütünlük' ilkesine öncelik veren klasikçiliğin yerinin, 19. yy. da 'duygusal temelli bütünlük' ilkesine bıraktığı dönemdir (Uçan, 2005;146).

Romantik Dönemde keman müziği;

-Keman, Klasik dönemde çeneliğin eklenmesiyle aldığı son şekli yapısal olarak Romantik dönemde de korumuş, bir değişim göstermemiştir. Ancak ifadesel ve teknik anlamda keman müziğinde pek çok değişim ve gelişim gözlenmiş, kalıplaşmaya karşı çıkış ve özgür biçimlendirmeye yönelişle diğer dönemlere göre daha yüksek bir virtüözlüğe ulaşılmıştır: -Uzun soluklu ezgiler, nüans hareketlerinde ani değişimler, sık sık ton/eksen/uygu değişimleriyle anlatımların yoğunlaştırılmasına geçilmiştir. - Romantik şiirselliğin kemana aktarılmasıyla ses üretiminde ve tınıda bolluk önemsenmiştir - Çalma tekniklerinin çeşitlenmesinde Paganini (1782-1840)'nin büyük etkisi olmuştur. Bu bağlamda çok uzak konum değiştirmeleri, rikoşe, sol el pizzicatosu, çift parmak tril, yapay ve çift filajole, üçlü/altılı/sekizli/onlu çift sesli geçitsel çalma, kemanı farklı akortlama gibi teknikler sayılabilir. - Klasik dönemden devralınan tür ve biçimler romantik anlayış çerçevesinde büyütülmüş, değiştirilmiş ve yenilenmiştir (Sonat, konçerto ve oda müziği türlerinin yanı sıra *romans* türü de öne çıkmıştır) (Uçan, 2005;146). Keman tekniğinde alt yay-üst yay terimleri bu dönemde ortaya çıkmış, yay teknikleri çeşitlenmiştir. - Akorlar çalınırken dönemin ünlü kemancıları, kendi stillerinde sesleri istedikleri sırayla tutarak daha serbest bir çalış tekniği benimsemişlerdir. Bazen en pest sesleri vuruştan önce çalmışlardır. -Eserler seslendirilirken pozisyonlar arasında aynı parmakla, parmağı kaydırarak geçiş çok kullanılmıştır. Örn; Beethoven, Mendelssohn, Brahms gibi büyük bestecilerin konçertolarında da parmak numarası yazılırken ifadeye anlam kazandırmak için aynı parmakla geçiş kullanılmıştır (Ketenci, 2005;107).

Dönemin eğitimci-yorumcuları (ve keman metotları):

-Bazı kaynaklara göre bildiklerini paylaşmak istememiş ve öğrenci yetiştirmemiş olsa da, yapıtları ve çalgıda ki ustalığı ile, günümüzde bile dehasına ulaşılabilen Nicolo **Paganini** (1782-1840), bu döneme yön veren önemli besteci ve yorumculardandır. Paganini' nin müthiş dehası ve imkânsız görünen pasajları rahatlıkla çalabilmesi nedeniyle halk yeteneğini o dönemde doğüstü olaylarla bağdaştırmış ve Onu şeytanın kemancısı olarak anmıştır. Farklı kemik yapısı, değişik ve orantısız denilebilecek fiziği, elinin hareket hızı, o dönem kendisini muayene eden doktorların iskelet sistemi hakkındaki bulguları ele alındığında, Marfan Sendromu denilen genetik bağ dokusu hastalığına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Paganini' nin bu hastalığı kendisi için kemanda bir avantaja dönüşmüş, onu çok ileri bir çalma seviyesine ulaştırmıştır (Bozbuğa, 2001:186; Yağışan, 2004:570). Paganini geçmişteki tekniği, kendi zarif icrası ile zenginleştirmiş, hem eserlerinde, hem icrasında yeni bir stil oluşturmuştur. Yazdığı eserleri çalmak, yay teknikleri, geniş ses aralıkları, üç tele aynı anda basmayı gerektiren akorlar ve son derece hızlı pasajlar nedeniyle oldukça güçtür. Bestesi Moto Perpetuo'yu 3 dakikada çalması, dakikada 1008 nota basabildiği anlamına gelmektedir. Paganini keman için pek çok eser bestelemiştir. Basılı herhangi bir metodu bilinmemekle birlikte, yazdığı 24 Kapris'i etüt olarak çalıştığını ifade etmiş ve konserlerinde seslendirmemiş olsa da, günümüzde konser performanslarında seslendirilen seviyeli eserlerdendir (Bozbuğa, 2001;187).

- Dönemin bir başka önemli keman okulu kurucusu, Belçikalı ünlü keman yorumcusu ve bestecisi Charles Auguste de **Beriot** (1802-1870)'dur. Beriot, Belçika- Fransız Keman Okulu' nu kurmuştur. Metode de Violin adlı teknik etütlerden oluşan eserinin yanı sıra keman için konçertolar da bestelemiştir. En ünlü öğrencileri Heinrich Wilhelm ve Ernst Henri Vieuxtemps' dir.

- Romantik dönemin ünlü kemancılarından Ferdinand **David** (1810 - 1873), Spohr' un öğrencisidir. Keman eğitimcisi ve yorumcu olarak pek çok başarılı çalışmalar yapmıştır. Onun öğrencisi olan Joseph **Joachim** (1831-1907) ise, yine dönemin en başarılı kemancı ve eğitimcilerindendir. Beethoven'ın keman konçertosuna yazdığı başarılı kadans, günümüzde de çalınmaktadır. Liszt, Schumann ve Brahms'la arkadaşlığının yanı sıra, işbirliği de yaparak pek çok başarılı konserler vermiştir. Kendi Berlin Keman Ekolü' nü oluşturarak öğrenciler yetiştirmiştir. Joachim Quartet'i kurmuştur (Ketenci, 2005;112).

- Jean Baptiste Charles **Dancla** (1817-1907); Rode tarafından keşfedilen ve onun tavsiye mektubu üzerine, Kreutzer ve Pierre Baillot'dan ders almış ünlü keman yorumcusu ve eğitimcisidir. Bir tanesi keman metodu olmak üzere, pedagojik ve teorik beş kitap yayınlamıştır. Keman metodu ve eserleri

günümüzde de kullanılan önemli kaynaklardır. Dancla'ın iki keman için yazdığı düo'lar, iki keman ve çello için yazdığı trio'lar vardır.

-Romantik dönemin bir diğer ünlü besteci, eğitimci ve keman yorumcusu, Henryk **Wieniawski** (1835-1880)'dir. Müthiş staccato tekniği, yay hakimiyeti ve vibratolarını içeren müthiş tekniği ile ünlüdür. Rus yaylı dördlüsünü kurmuş, Brüksel Konservatuvarı'nda çalışmıştır. Halen Rus keman okullarında, yay tutuş tekniklerine 'Wieniawski tutuşu'da denir. Pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Aynı zamanda Rubinstein'in daveti üzerine solist olarak birlikte turnelere çıkmışlar ve pek çok yerde konser vermişlerdir. İlki 1935 yılında yapılan, 1952 yılından beri de her beş yılda bir düzenlenen bir Wieniawski keman yarışması da mevcuttur.

- Romantik dönemin en önemli eğitimcilerinden biri de Leopold **Auer** (1845-1930)'dir. Auer daha sonradan dünyaca ünlü kemancılar olacak olan Jasha Heifetz ve Michka Elman'ın da keman hocasıdır. Auer keman yorumculuğundan çok, eğitimci yönüyle öne çıkmıştır. Keman metotlarında tekniklerin nasıl uygulanması gerektiğini detaylı şekilde anlatmış, etütler için çalışma biçimlerini yazılı olarak belirtmiştir. Daha çok eski çalım stilini destekleyen Auer, dönemin en önemli keman pedagogları arasındadır (Gören, 2006).

- Keman eğitimi için metot yazan bir diğer ünlü kemancı ise, Henry **Schradieck** (1846-1918)'dir. Schradieck'in yazdığı etüt kitapları (Schule der Violintechnik) temel kaynaklardan biri olarak kabul edilmektedir. Kemana altı yaşında başlamış olan Schradieck, eğitimini Ferdinand David ile sürdürmüş, Moskova Konservatuvarı'nda keman profesörü olmuştur. Pek çok öğrenci yetiştiren ve eğitimcilik yönüyle ünlü Schradieck, aynı zamanda başarılı bir solist olarak ün kazanmıştır.

- Jan Hanus **Sitt** (1850-1922), Macar asıllı bir keman yapımcısı olan babası sayesinde yeteneği keşfedilen ve Hans Sitt olarak bilinen ünlü yorumcu, besteci ve orkestra şefidir. Hans Sitt, yazdığı keman metotları ile keman edebiyatına çok önemli eserler bırakmıştır. Keman için parmak alıştırmaları, pozisyon geçişli çalışmalar çift tel etütleri ve piyano eşlikli eserler yazmıştır. 100 Studies/Etudes bunlardan biridir. Viyola için yazılmış etüt kitabı da vardır. Pedagojik eserlerinin yanı sıra, orkestra için ve diğer yaylı çalgılar için de eserleri vardır.

- Pablo de **Sarasate** (1844-1908), dönemin bir başka önemli besteci ve yorumcusudur. Sarasate'nin yorumundaki sadelik büyük beğeni toplamıştır. Paris Konservatuvarı'ndan mezun olan Sarasate'nin, keman için çok sayıda bestesi vardır. Bunlardan en çok yorumlananlara Zigeunerweisen (1878) ve Carmen Fantasy (1883) eserlerini örnek verebiliriz.

F. Mendelssohn Bartholdy (1809-1847), J. Brahms (1833-1897), M. Bruch (1838-1920), P. I. Tchaikovsky (1840-1893) de dönemin başlıca bestecileridir.

Çağdaş Dönem'de Keman (1910-günümüze)

Çağdaş dönem, müzikte uyumsuz seslerin bir arada kullanımının ve gelişen bilim ve teknoloji ile birlikte tonal müziğin dışına çıkılan, atonal müziğin öne çıktığı, yeni ve özgür biçimlerin yaratıldığı bir dönemdir. *Deneycilik* ve *çoğunculuk* ile *olguçuluk* ve *olasıcılık* dönemin en belirgin özellikleridir. Çağdaş dönem keman eserlerinde, tını temadan üstün tutulmuş böylelikle *tema'sız* müziğe yaklaşılmıştır. Ritme bağımsızlık kazandırılmış ve ritm müziksel anlatımda en önemli öge yapılmıştır (Uçan, 2005;147). Dönemin keman için yazılmış eser ve etütleri, kullanılan aralıklar, çift sesler ve teknik olarak zorlayıcı pasajlardan dolayı oldukça zor ve çoğunlukla virtüözite seviyesinde olmuştur.

Dönemin eğitimci-yorumcuları (ve keman metotları):

-Çağdaş dönemin en önemli eğitimcilerinden biri, metotları günümüzde temel yayınlardan kabul edilen, Ivan **Galamian** (1903-1981)'dir. Yorumculuğundan çok öğretmenliği ve yetiştirdiği öğrencilerin dünyaca ünlü yarışmalarda elde ettiği başarılar ile ünlüdür. Juilliard Müzik Okulu'nda ders verdiği öğrencilere öğrettiği teknikleri her açıdan ele alarak anlatan oldukça disiplinli bir keman pedagogudur. Geliştirdiği gam teknikleri, eğitim sisteminin temelini oluşturmaktadır. Günümüzde de kullanılan "Principles of Violin Playing and Teaching" eseri oldukça ünlüdür ve keman edebiyatının en önemli temel kaynaklarından biridir. Yetiştirdiği öğrencilerden bazıları; Itzhak Perlman, Pincas Zukermann, Chin Kimm'dir (Mumcu, 2004;8). Türk keman virtüözlerinden, Ayla Erduran da Galamian'ın öğrencilerindendir.

- Carl **Flesch** (1873-1944) de çağdaş dönemin bir diğer ünlü keman pedagogudur. Macaristan' da doğan Flesch, Paris Konservatuvarı'nda okudu. Pek çok müzik okulunda öğretmenlik yapmış, solo

konserlerindeki Barok dönem performanslarıyla büyük beğeni toplamıştır. Ayrıca çağdaş dönem eserlerini de büyük bir ustalikle yorumlamıştır. Kendi 'gam ve parmak egzersizleri metodu' (The Art of Violin Playing) vardır. Yetiştirdiği öğrenciler dünya çapında tanınan, büyük keman virtüözleri olmuşlardır. Bu öğrencilerden bazıları, Ida Haendel, Alma Moodie, Henri Temianka, Ginette Neveu, Roma Totenberg'dir. Carl Flesch' in metotları ve tekniği keman pedagojisinde ölçek kabul edilen bir noktaya ulaşmıştır.

Keman müziğinde başlıca Çağdaş dönem bestecileri ise; C. Debussy (1862-1982), L. Janacek (1854-1928), M. Ravel (1875-1928), A.Schönberg (1874-1951), C. Ives (1874-1954), B.Bartok (1881-1945), I. Stravinsky (1882-1971), A. Berg (1885-1935), S. Prokofiev (1891-1953), P. Hindemith (1895-1963)'dir.

Çağdaş Türk Keman Müziği:

19.yy.lın ikinci çeyreğiyle çoksesli Batı müziğinin ülkemizde de benimsenip uygulanmaya başlanmasıyla, müzikte de Çağdaş dönem kendi *ulusal* öğelerimizin çağdaş yöntem ve tekniklerle ele alınıp işlenmesiyle başlamıştır. Çağdaş Türk keman müziğinin genel özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür: Genel olarak geleneksel müziklerimiz; esinli ve kaynaklı, modal ve tonal temelli, modern yöntem ve teknikli ve çokseslidir. Daha çok *romantik dönemin son evresi* ile *çağdaş dönemde* ve bu bağlamda *ulusalcılık, izlenimcilik, dışa vurumculuk*, ve *yeni klasiklik* akımlarından etkilenmiştir.

Çağdaş Türk keman müziğinin biçimsel özellikleri; genel olarak sonat, konçerto, süit, rondo ve şarkı biçimlerinde yazılmıştır (Uçan, 2005;147).

Çağdaş Türk keman müziği besteci, yorumcu ve eğitimcilerinin başlıcaları şunlardır: Türk Beşleri olarak anılan C. Reşit Rey (1904-1985), U. Cemal Erkin (1906-1972), H. Ferit Alnar (1906-1978), A. Adnan Saygun (1907-1991), N. Kazım Akses (1908-1999), Kemal İlerici (1910-1986), E. Zeki Ün (1910-1987), Bülent Tarcan (1914-1991), Necdet Remzi Atak (1911- 1972), İlhan Usmanbaş (1921-), Necdet Levent (1923-), Nurhan Cangal (1927-2005), Muammer Sun (1932-), Yalçın Tura (1934-), Ayla Erduran (1934-), Suna Kan (1936-), Tunç Ünver (1953-), Ömer Can (1934-), Cihat Aşkın (1968-).

SONUÇ

Keman için Rönesans, *violden* geçiş dönemi olduğu için teknik gelişmelerden ziyade yapısal olarak şeklini tamamladığı bir dönemi olmuş, pek çok başarılı çalgı yapımcısı yetişmiştir.

Barok Dönem'de solo çalgı olarak önem kazanmış ve bu dönemde keman için pek çok eser bestelenmiştir. İlk keman virtüözlerinin bu dönemde yetiştiği görülmektedir. Stradivarius, N.Amati, Guarneri gibi ünlü çalgı yapımcıları, günümüze kadar özelliklerini koruyan pek çok enstrüman yapmışlardır. L.Mozart, Vivaldi, Bach, Telemann, Corelli gibi önemli besteci ve eğitimcilerin bu dönemde yetiştiği görülmektedir.

Klasik dönemde kemana çeneliğin eklenmesi ile birlikte, kavramak kolaylaştığı için, sol el tekniği gelişmiş, virtüözite artmıştır. Dönemin ünlü bestecileri ve eğitimcileri olan Mozart, Spohr, Stamitz, Fiorillo, Mazas, Viotti, Rode, Baillot ve Kreutzer keman edebiyatına pek çok eser kazandırmışlardır. Yazdıkları eğitim metotları ve eserleri, günümüz keman eğitiminde de temel kaynaklar olarak kullanılmaktadır.

Romantik dönem, kemanın ifadesel ve teknik değişim/gelişim gösterdiği, özellikle yay tekniklerinin oldukça çeşitlilik kazandığı, Beethoven, Mendelssohn, Brahms gibi bestecilerin öne çıktığı bir dönem olmuştur. Ünlü keman eğitimcilerinden Dancla, Beriot, Auer, Schradieck, kendi metotlarını yazmışlar ve pek çok öğrenci yetiştirmişlerdir. Wieniawski, Sarasate ve Paganini de dönemin en ünlü yorumcu ve bestecilerindendir. Özellikle Paganini, değişik çalma tekniği, müthiş dehası ve zorluk derecesi oldukça yüksek olan eserleri ile ün kazanmıştır.

Çağdaş dönemde, zorlayıcı pasajlar, çift sesler, uyumsuz aralıklar içeren virtüözite seviyesindeki eserler bestelenmiş, değişik çalışma teknikleri araştırılmıştır. Dönemin en önemli eğitimci yorumcularından olan keman pedagoğları Ivan Galamian ve Carl Flesch kendi metotlarını yazmışlar ve yayınlamışlardır. Itzhak Perlman, Pincas Zuckermann, Fritz Kreisler, Ida Haendel, Alma Moodie ve ülkemizden de Necdet Remzi Atak, Suna Kan, Ayla Erduran, Tunç Ünver ve Cihat Aşkın dönemin ünlü virtüöz ve keman pedagoğlarıdır.

KAYNAKÇA

- Bozbuga, N. (2001). **Marfan Sendromu ve Nicolo Paganini**. *Türk Göğüs Kalp Damar Cerrahi Dergisi*, 9 (186-187). http://www.tgkdc.dergisi.org/pdf/pdf_TGKDC_615.pdf (Erişim tarihi: 15.12.2012).
- Ergün, G. (2006). “*Kemanın tarihsel gelişimi*”. **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Erdem, S. (1998). “*Barok, Klasik ve Romantik dönemlerde keman*”. **Yayımlanmamış yüksek lisans sanat eseri raporu**. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Gören, A. (2006). “*Leopold Auer’in Kademeli Keman Eğitimi adlı sekiz ciltlik kitabının incelenmesi*”. **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kaçak, B. (2008). “*Kemanda vibrato ve öğretim teknikleri*”. **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Ketenci, N. (2005). “*Alman keman ekolü*”. **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Mumcu, D. (2004). “*Ivan Galamian ve keman öğretim metodu*”. **Yayımlanmamış yüksek lisans tezi**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.
- Öztürk, F.G. ve Özay, S. (2008). “*Keman ve Viyola Eğitiminde Kullanılan Mazas Special Etudes Op. 36 Metodu'nun Sağ ve Sol El Teknikleri Yönünden İncelenmesi*”. **G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 28(57–74). Ankara.
- Say, A. **Müzik Sözlüğü** (3. Baskı). Ankara: Sözkese Matbaası. 2009.
- Şekerkaran, K. (1996), **Keman**, Filarmoni Sanat, Sayı.141. Ankara.
- Ulucan, Ö. (1998). “*Barok, Klasik, Romantik ve Çağdaş dönemlerde keman*”. **Yayımlanmamış yüksek lisans sanat eseri raporu**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Uçan, A. **Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri İçin Keman Ders Kitabı (Lise 1-2- 3)**. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. 2005. Ankara.
- Yağışan, N. (2004). “*Çalgı icracılarında kas ve iskelet problemleri*”. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 11 (561-574). Konya.